

**Referaat**  
**„Kultuur on ennekõike paljusus.” (L. Meri)**  
**Taoism**

Koostaja: Rene Tuvikene

Varstu 2006.a

## **Sisukord:**

Sissejuhatus.....	3
Õpetuse alused.....	4
Ajalugu.....	5
Kaanon.....	5
Kujunemine maagilisteks rituaalideks.....	6
Taoism ja kristlus.....	6
Puh ja Tao.....	7
Kasutatud kirjandus.....	11

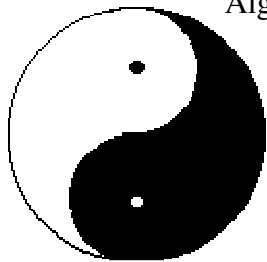
## Sissejuhatus

Hiina kolm suurima levikuga usundit on konfutsianism, taoism ja budism. Konfutsianism ja taoism on mõlemad tekkinud Hiinas ja peaaegu ühel ajal. Esialgu olid mõlemad filosoofilised süsteemid. Konfutsianism kujunes riigifilosoofiaks ja riigikultuseks, mille keskmes olid sotsiaalsed ja eetilised küsimused. Taoism arenes rahvausundiks, mis sisaldas palju üleloomulikuga seostuvaid tseremooniaid. Budism jõudis Hiinasse juba II sajandil. Need kolm religiooni on üksteisega põimunud sel määral, et hiinlased ei kõnele kolmest usundist, vaid kolmest dao`d õpetavast teest. Sellepärast on neid koos võetuna nimetatud ka hiina universalismiks. Nad on oluliselt mõjutanud isegi Hiina naabermaade religiooni ja vaimuelu. Mõnikord peetakse seda tarkuseks ja eluviisi aluseks, mis erineb nii filosoofiast kui ka religioonist. Taoismi on peetud ainsaks tõeliseks hiinalikuks religiooniks. Et taoismil on mitmekesiseid avaldumisvorme ning taoismi ja teiste religioonide vahele on raske piire tõmmata, siis on taoismi kui religiooni järgijate arvu raske määrata. Eriti palju taoiste elab Taiwanil.



Hieroglüüf, mis tähistab sõna *dao*.

## Õpetuse alused



Algselt ei räägitud taoismis jumalustest ega vaimudest. Eluväliseid sündmusi peeti teisejärguliseks. Vastupidi konfutsianismile ei väärtusta taoism sotsiaalseid voorusi ega terve mõistuse ja mõõdukusega juhitud tasakaalustatud ühiskonda. Vägivaldaldatakse, sest see toob endaga kaasa vaid kahju ja hävingut. Ühinemisele Dao`ga ei vii õppimine, vaid hoopis sisemine intuitsioon. Kui inimene on saavutanud meditatsiooni abil ühtsuse Dao`ga ehk on muutunud Dao sarnaseks, siis on ta vooruslik, sisemiselt tugev. Ta kiirgab oma ümbrusesse alandlikkust, leebust ja omakasupüüdmatut armastust, seda ka vaenlase suhtes. Inimene peaks jälgendama Dao tasadust, loomulikkust ja jõudu. Tee Dao juurde on “aktiivsus ilma tegutsemiseta”. See ei tähenda sugugi laiskust, vaid jõudu, mis saavutatakse täieliku kooskõla kaudu loodusega. Dao`ga ühtsuse saavutatu muutub surematuks.

Taoism on müstika tee, mille abil püütakse kogeda ühtsust Dao`ga. Taoismi põhimõiste on *dao* ehk Tao, mis tähendab teed, aga ka tegutsemisviisi, eluseadust jpm. Taod võidakse mõista ka igavese ja määratlematu, kõikjale ulatuva ja ammendamatu printsiibi või väljana, kuid, nagu öeldakse, on lihtsam rääkida sellest, mis Tao ei ole.

Taoism keskendub üksikisiku suhtele maailmaga. Tao ühendab ja on aluseks kõigile nähtavatele esemetele ja tegevustele; Tao on universumi tee ehk lakkamatu kulg, looduse kord. Tao tunnuseks võib olla pideva muutuse ja vahelduse tsükliline kordus, mis avaldub kahe polaarse jõu (näiteks yin ja yang) vastastikuse mõjuna. Seda ei saa mõjutada ega ära osta ohvrite ja rituaalidega. Osasaamine on võimalik vaid sellega kooskõlas olemise läbi. Tao liikumised pole peale sunnitud, vaid toimivad loomulikult ja sundimatult. Sundimatus on Tao üks omadusi ja seega peaks ka Taoga olema kooskõlas olekut taotleva inimese käitumine olema sundimatu. Taoism tegeleb looduse vaatluse ja selle Tee kulgemise ehk Tao tundmaõppimisega. Tegutsemine harmoonilises kooskõlas loodusega tähendab taoistile sundimatut ja seega oma tõelisele loomusele vastavat tegevust. Seega on taoismi peamised märksõnad loomulik lihtsus, sundimatu tegutsemine, spontaansus ja kaastunne. Usaldama peab inimese intuiitivset intelligentsust. Taoistliku arusaama kohaselt tulenevadki õnnetused peamiselt sellest, et inimesi viivad eksiteele pettekujutlused. Põhiõpetuse olulisi printsiipe on toimimatus, mis aga ei samastu liikumatusega. Näiteks võiks loodusega kooskõlas olev kulg olla toimimatus, tegutsemine väljaspool seda kulgu võiks olla juba toimimine.

Taoismile on omane tundeline suhtumine: õnnelik olek, leebus, lapselikkus, süütus, rahu.

Taoimi üks lemmiksümboleid on voolav vesi.

## Ajalugu

Taoismi põhiteos on "Dao Dejing" ("Raamat teest ja väest", "Kulgemise väe raamat"). Vana pärimuse järgi on selle autoriks arvatavasti 6. sajandil eKr elanud Lao-zi (Vana Meister), keda peetakse ühtlasi taoismi rajajaks. Tänapäeval on tema ajaloolisuses siiski kahtlema hakatud. "Dao Dejing" pärineb arvatavasti III sajandi algusest eKr ning selle autor on jäänud tundmatuks. Raamat koosneb 81 lühikesest peatükist. "Dao Dejingi" järgi on Dao mõõtmatu maailmakõiksuse printsiip. Dao on algjõud või algühtsus. Dao annab kõigele olevale elu ja vormi.

Teine tähtis teos on "Zhuangzi" (pärimuse järgi Zhuangzi-nimeliselt autorilt, teadlaste arvates erinevatelt autoritelt). Peamiste allikate hulgas on veel Hua Hu Jing ja Lie Zi. Religioosse taoismi alguseks on peetud 142. aastat pKr, mil Zhang Daoling sai väidetavalt Sichuani mägedes ilmutuse Laozilt.

## Kaanon

Taoistlik kaanon (Dao Zang) jaguneb kolme ossa:

1. Tõelisuse koobas (Dongzhen): Ülima Puhtuse (Shangqing traditsiooni) tekstid. Tao meistri kõrgeim aste.
2. Müstilisuse koobas (Dongxuan): Püha Aarde (Lingbao traditsiooni) tekstid. Tao meistri keskmine aste.
3. Vaimsuse koobas (Dongshen): Kolme Valitseja (Sanhuang traditsiooni) tekstid. Tao meistri madalaim aste.

Iga "koobas" jaguneb omakorda 12 ossa, mis sisaldavad põhitekste, talismane, kommentaare, diagramme ja illustratsioone, ajalugusid ja genealoogiaid, ennustusi, tseremooniaid, rituaale, praktikaid, biograafiaid, hümne ja mälestusi.

Esimene taoistlik kaanon (Dao Zang) pandi kokku 471. a pKr. See koosnes 1200 kirjarullist ehk meie mõistes raamatust, mis olid kogutud kõigist taoismi peamistest traditsioonidest. Kõik nad tunnistasid Dao Dejingi. Dao Zang koosnebki peamiselt Tao meistrite poolt antud tõlgendustest Dao Dejingile ning sisaldab kirjutisi alkeemiast ja surematusest, surematute ja kangelaste elukäikudest, filosoofilisi kirjutisi ja rahvapärimumust,

samuti taoistlikku maagiasse, meditatsiooni, rituaali, liturgiasse ja paljudesse teistesse taoismi aspektidesse puutuvaid tekste.

748. aastal saatis Tangi dünastia keiser Tang Xuanzhong, kelle sugupuu pidi pärimuse kohaselt ulatuma kuni Laozini, õpetlased üle terve Hiina koguma kokku taoismi kirjutisi. Kokku saadi 7300 kirjarulli. Nendest moodustus teine Dao Zang. 1016. aasta paiku, Songi dünastia valitsemise ajal, mil trükikunst oli Hiinas juba kasutusel, vaadati Dao Zang uuesti üle. Paljud Tangi dünastia ajal kogutud tööd kõrvaldati kaanonist ning moodustatud kolmas Dao Zang koosnes vaid 4565 kirjarullist. 1444. aastal, Mingi dünastia ajal, pandi kokku lõplik versioon, mis koosneb 5318 rullist ehk raamatust

### **Kujunemine maagilisteks rituaalideks**

Juba eelkristlikul ajal omandas taoism siiski maagilisi jooni. Saavutamaks surematust, otsisid inimesed abi nõidade poolt pakutavatest rohtudest, loitsudest ja ennustamisest, samuti nende poolt õpetatavast hingamistehnikast. Aja jooksul kujunes kindel vaimuliku- ja mungaseisus ning taoistlikes templites hakati austama arvukaid jumalusi. Taoistliku filosoofia mõju Hiina kunstis on olnud silmatorkav.

### **Taoism ja kristlus**

Taod saab tundma õppida looduse kaudu, kes on valmis vastu võtma seda, mida ta ei tea. See seisukoht muutis taoismi lihtsaks nõiausuks, kus maagiavõtete mõjul saadakse ühendust kõrgemate või salajaste jõududega. Kristlus ei õpeta usku praktiseerima teadmatul viisil, vaid hoiatab selle eest, nii on kristus otse vastupidine, ka ei saa teenida Kristust maagia abil, see on Jumala silmis rüve.

Sisuliselt on taoism abstraktne filosoofiline mõtlemine, kus suletakse suu, silmad ja kõrvad, et mitte langeda pahede mõju alla, sest tal on headuse idee, kuid mitte elujõud headuseks ja kurja võitmiseks. Seepärast ei sarnane see "headus" Jumala absoluutsele headusele ega armastusele, kuna Jumal on püha. Jumala armastus pole filosoofia. Jumalal on jõud, millest kristlane saab ühe osa ja püsib usus mitte oma jõust, vaid Jumala jõust, väe abil ning võidab ära kurja. Kristusel on ka lahendus kurja võitmiseks. Taoismis on jumal määramatu, piiritu, nimetu, olematu ja uurimatu, kuid on siiski olevus (panteism). Kristuses on Jumal kõikvõimas, kuid tema jõud on piiratud tema tarkuse ja sõnaga. Seega Jumal on piiratud tema tahtega, ja iseloomuga, mis on headus ja pühadus.

Tao (Dao) on duaistlik jõud, mis koosneb kahest osast: Yang – soojus, mehelik jõud ja Yin – külm, naiselik jõud. Kristuses on vaid üks kandev jõud, see on Püha Vaim. Sealjuures Yang on taevane ja Yin maine, kuid koos nad moodustavad Tao (jumala). Ühe puudumine välistaks teise.

Kristlaste Jumal on Kolmainujumal, ehk Jumal kolmes isikus, kuid pole üksteisest eraldiseisvad. Jumala Isa, Jumala Poeg – Jeesus ja Püha Vaim. Kõik on kõiges. Neil on olnud üksnes eriülesanded. Nt Vaim on maailma tegelik Looja. Ja Kristus sai lihaks maa peal, tõi pääste inimkonnale, vabastava jõu patu väest, kuid peale seda võeti taas taevasse, kus ta oli ka juba enne maailma loomist, igavesti. Hiinlaste ürgusund kujunes unustamise tõttu kaugenemisel ainujumalast peale keelte segunemist ja nad asusid kummardama loodusjõude ja esemeid. Taoism keskendub üksikisiku suhtele maailmaga. Usutakse, et on olemas ülim reaalsus, mis ühendab ja on aluseks kõigile nähtavatele esemetele ja tegevustele - see on Tao - universumi tee ehk (lakkamatu) kulg, looduse ettemääratud kord. Tao liikumised pole peale sunnitud, vaid toimivad loomulikult ja sundimatult. Sundimatus on Tao tegutsemise põhimõte ja seega peaks ka inimese käitumine (kes tahab Taoga kooskõlas olla) olema sundimatu. Taoism tegeleb peamiselt looduse vaatluse ja selle Tee kulgemise ehk Tao tundmaõppimisega. Tegutseda harmoonilises kooskõlas loodusega, tähendab taoistile sundimatut ja seega oma tõelisele loomusele vastavat tegevust. Taoismi peamised märksõnad - loomulik lihtsus, sundimatu tegutsemine, spontaansus, kaastunne. Usaldama peab inimese intuiitvset intelligentsi. Taoistliku arusaama kohaselt tulenevad õnnetused peamiselt just selles, et inimesi viivad eksiteele pettekujutlused. Põhiõpetuse sisuks on toimimatus (wu wei) - kuid samas mitte liikumatus. Nt. võiks loodusega kooskõlas olev kulg olla toimimatus, tegutsemine väljaspool seda kulgu võiks olla juba toimimine. Igasugune (sarnane) tegutsemine on aga takistus, mis lahutab inimest meid täiuslikust Valgustusest.

## **Puh ja Tao**

Kui 1979. aastal ilmus Lao-tse "Daodejing" Linnart Mälli tõlkes, muutus see mõnede eestimaalaste seas ootamatult populaarseks. Kuid siiamaani teavad vaid vähesed, et umbes samal ajal ilmus ka Ameerikas üks raamat, mis tõi taoismi mõiste nii ignorantse tavalise ameeriklase teadvusse. Selleks ootamatult populaarseks raamatuks osutus 1982. aastal ilmunud Benjamin Hoffi "Puhh ja Tao", nüüdseks olemas ka eesti keeles.

Taoism on midagi enam kui filosoofia ja midagi enam kui lihtsalt üks Hiina päritolu maailmavaade. Hoffi arvates on taoism pigem eluhoiak, lihtsalt üks mõistlik

eluhoiak, mis peaks olema ka Lääne inimestele kergesti mõistetav, kui seda ei takistaks suurelt osalt kunstlikult loodud kultuuribarjäärid. Hoff on ise märkinud, et raamatut kirjutama ajendas teda tõsiasi, et Lääne ülikoolides interpreteerisid taoistlikku filosoofiat hajameelsed piasiasjadesse takerdunud professorid, kes olid oma vaimselt taustalt lähedased Hiina konfutsiaanidele, kelle maailmavaadet taoistid oma kirjatöodes parodeerisid. Taoismi seisukohalt ei tohiks kunagi üksikasjalike seletustega üle pingutada. Taoistid, nagu teistegi idamaiste mõttesuundade esindajad, mõistsid, et kõik mõistuslikud maailmaseletused suhtuvad tegelikkusse nagu kaart maastikku. Side nende vahel on tegelikult äärmiselt tinglik. Tõde ja loogiline selgus on teineteise suhtes komplementaarsed (teineteist täiendavad) mõisted ning kui ühekülgselt rõhutada loogilise selguse osatähtsust, ähmastub tõde ja vastupidi. Taoism on ses suhtes pigem müstiline kui ratsionaalne mõttesuund, ent loogika ja müstitsismi vahel ei pruugi haigutada säärast kuristikku, nagu tavaliselt arvatakse. Idas teatati juba ammu, et tõde on otsekui mäetipp, milleni võib jõuda ka erinevaid teid pidi. Vanas Hiinas oli kombeks selgitada asju analoogia, mõistujutu või metafoori abil. Muidugi ei saa idamaiseid mõistujutte seejuures pidada otseseks elujuhiseks, nagu seda Läänes pahatihti ette kujutatakse. Mõistujutu aluseks oleva allegooria eesmärk on panna inimene mõtlema asjade olemuse üle. Selle tagajärjel võib teha ka mõningaid praktilisi järeldusi, kuid see pole seatud omaette eesmärgiks. Mõistujutt taotlebki üksnes mõistmist, eeldades, et mõistjat on juba raskem eksitada.

Samasugust metafoorset tõlgendamist võimaldab ka Alan Alexander Milne'i karupoeg Puhh ja teised tegelaskujud. Ning tegelikult võib ka Puhhi-raamatu vaimsust pidada lähedaseks maailmavaatele, mida Hiinas esindavad taoistid. Tundmatut on alati mõistlik käsitleda tuntu kaudu ning kõigile tuntud karupoeg Puhh on just säärane tegelane, kelle abil on hea ja lihtne seletada, mis asi see keskmisele Läänemaailma inimesele seni tundmatuks jäänud taoism siis õigupoolest on.

Tänapäeva inimene kipub liigselt usaldama oma mõistuslikku "ettenägemisvõimet", mida ta ekslikult peab intuitsiooniks. Kuid üsna tihti on just mõistus see, mis eksib, sest ta teeb puudulikel eeldustel põhinevaid valejäreldusi. Läänemaine arusaam haridusestki põhineb tegelikult mõtlemise stereotüüpide järjest tõhusamal omandamisel. Taoistid ei ole eitanud haridust, nad lihtsalt ei ole pidanud seda piisavaks tõelise tarkuse saavutamisel. Läänes on mõistus monopoliseerinud teadmised, lootuses, et teadmistes peitub võim. Kuid just see võim võib osutada näiliseks ja peab piirsituatsioonis loovutama oma koha maailma vahetul mõistmisel põhinevale tarkusele. Säärast vahetut tunnetust ei olegi nii raske saavutada, kui järgime mõningaid üsna üldisena tunduvaid seaduspärasusi.



Taoismi seisukohalt on tark see, kes ei suru end asjadele peale, vaid allub teadlikult Taole ehk kõiksuse kulgemisele. Kooskõlas Taoga toimimine tähendab toimimist kooskõlas iseenda ja kõiksusega. Kui ühineme üleüldise kulgemisega, hakkavad asjad toimima loomulikul teel, ja üksnes sel teel jõuame lõpuks ka loomulike tulemusteni. "Toimi toimimata / ning ei ole nii / et ei oleks juhtimist" ütleb sel puhul "Dao Dejing". Benjamin Hoff on sama mõtte teisiti sõnastanud ning esitab selle oma raamatus umbes sellisel kujul: "Toimi Puhhi moodi ja kõik saab korda".

Milles seisneb siis Hoffi Puhhi-raamatu peamine praktiline sõnum? Toimi kooskõlas enda loomuse ja maailma asjadega, ära ürita maailma kohandada endaga ega ka ennast liigselt maailmaga. Mitte oma olemust ei pea vägistama vastavalt asjadele, nii nagu nad on, vaid tuleb leida mõistlik kompromiss oma loomuse ja maailma vahel. Siis muututakse osaks maailma üldisest kulgemisest ja vaid sellisel juhul laabub kõik tõrgeteta. Vastasel korral peab inimene paratamatult leppima ka ebameeldivate tagajärgedega. Kõige pehmem siin taeva all saavutab lõpuks ikkagi võidu, sest omamata kindlat vormi, tungib ta kõikjale, ka kõige kõvemasse. Nii võib ka kellegi väiksus ja "nõrkus" mingil hetkel osutada üllataval kombel hoopis tema tugevuseks. Milne'i Puhhi-raamatus teeb Notsu, kes on ju üks imepisike loomake ja metsaelanikest mitte just kõige julgem, lõpuks ikkagi kaks tõeliselt suurt tegu: toob abi Puhhile ja Öökullile, kes on tormi ajal ümber kukkunud majja vangi jäänud, ning loovutab oma maja kodutuks jäänud Öökullile. Kuid tegelikult on taoism oma olemuselt ka läänemaises mõttes praktiline filosoofia. Kahjuks ei märka end praktiliseks pidav Lääs, et suur osa sellest, mida ta kasutab, on pärit Idast, suur osa sellest omakorda Hiinast ja enamuse sellest, mille Lääs on Hiinast üle võtnud, on meile andnud just Hiina taoistid. Sellised leiutised, nagu paber, trükikunst, kompass, seismograaf, laterna magica (kinoprojektori eelkäija), langevari, püssirohi, tuletikud ja palju muudki pärinevad tegelikult just taolastelt.

Kui jätame kõrvale riigiaparaadi ja bürokraatia arendamise, siis näeme, et taoistide panus Hiina kultuuri ületab mitmekordselt selle, mida suutsid korda saata konfutsiaanlased. Linnart Mäll on siinkohal tuletanud meelde üht lõiku "Dao Dejingist": Kulgeja asub ival, mitte kõlul; asub viljas, mitte õies. Ida konfutsiaanliku õpetlase (nagu tegelikult ka lääneliku professori) jaoks oli oluline pigem "kõlu" või "õis". See, mida konfutsiaanid taotlesid, oli tõepoolest üks suur näivus. Peab tunnistama, et kahjuks on samasugusele näivusele üles ehitatud ka suur osa meie kultuurist. Hiina taoistide saavutused said võimalikuks just seetõttu, et nende meeled olid lahti maailma suhtes ning nad ei lasknud end kammitseda. Eelarvamustest. Loomulik eluviis, mida propageerib taoism, aitab meil säilitada tervist ja nooruslikku energiat, mida ühekülgsele efektiivsusele üles ehitatud ühiskond kipub nii

armutult hävitama.

Lõpetuseks võiks ehk peatuda ühel zen-budhistlikul mõistujutul. Noor munk saabus kuulsa zeni õpetaja Joshu ette ja ütles: "Olen just saabunud kloostriisse. Palun, õpeta mind!" Joshu vastas: "Kas sa oled oma riisipudru ära söönud?" Munk vastas: "Jah, olen." Seepeale ütles Joshu: "Nüüd mine ja pese oma kauss puhtaks." Asjad on tihtipeale lihtsamad, kui me oskame arvatagi. Selles püüab meid veenda ka Benjamin Hoff oma raamatuga.

### **Kasutatud kirjandus:**

- Susan Levitt „Taoistlik feng shui”
- Sirp 05.02.1999
- <http://hexagon.park.tartu.ee/~laur/papers/kv2/msg990202.html>
- <http://www.parnu.ee/raulpage/muudusud.html>
- <http://www.hot.ee/politics/tekstid/hiina.pdf>
- <http://foorum.usk.ee/index.php?board=10&action=display&threadid=966>
- <http://et.wikipedia.org/wiki/Taoism>